

**Відокремлений структурний підрозділ
«Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»**

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи менеджменту

повна назва навчальної дисципліни

для підготовки
здобувачів освіти
ступеня

фаховий молодший
бакалавр

року набору 2022

фаховий молодший
бакалавр, молодший
бакалавр, бакалавр

галузі знань

07 Управління та адміністрування

шифр і назва галузі знань

спеціальності

071 Облік і оподаткування

код і найменування спеціальності

освітньо-професійна
програма

назва освітньо-професійної програми

академічні групи

О-22

шифри академічних груп

статус дисципліни

обов'язкова

Харків, 2022 рік

Розробник:	Савченко Ілля Григорович, викладач циклової комісії економіки, управління та адміністрування, кандидат наук з державного управління, доцент
Гарант освітньо-професійної програми:	Мельничук Марина Олексіївна, голова циклової комісії економіки, управління та адміністрування, кандидат економічних наук

Програму обговорено та схвалено на засіданні циклової комісії економіки, управління та адміністрування, протокол від 02.09.2022 р. № 1.

Програму розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії, протокол від 15.09.2022 р. № 1.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи менеджменту» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахових молодших бакалаврів спеціальності 071 Облік і оподаткування галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Метою навчальної дисципліни є формування у майбутніх фахівців сучасного управлінського мислення та системи спеціальних знань у сфері менеджменту, розуміння концептуальних основ системного управління організаціями; набуття умінь аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища організації та прийняття адекватних управлінських рішень.

Предметом навчальної дисципліни є комплекс знань щодо вибору нових форм і методів управління при створенні цілісної, ефективної та гнучкої системи управління організацією в умовах постійно змінюваного середовища.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни є основою опанування дисциплін «Основи організаційної поведінки та бізнес-комунікацій» та «Кадровий облік».

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна забезпечує досягнення таких **результатів навчання:**

РН 4. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання облікових даних для узагальнення економічної інформації.

РН 16. Вміти працювати самостійно і в команді, нести професійну відповідальність за результати роботи, дотримуватися норм та стандартів професійної етики для досягнення спільної мети.

РН 17. Дотримуватися вимог професійної діяльності, зумовлених необхідністю забезпечення економічного розвитку України.

Навчальна дисципліна спрямована на формування у здобувачів освіти таких **компетентностей:**

загальних:

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

спеціальних:

СК 10. Здатність демонструвати розуміння вимог щодо професійної діяльності, зумовлених необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

СК 11. Здатність організувати власну професійну діяльність, застосовувати знання для розв'язання практичних ситуацій, ухвалювати рішення відповідно до законодавства.

СК 12. Здатність застосовувати етичні принципи під час виконання професійних обов'язків.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність, роль та методологічні основи менеджменту

Менеджмент як специфічна сфера людської діяльності. Зміст, предмет, об'єкт і методи науки управління. Характеристика понять «управління» і «менеджмент». Методи дослідження в системі менеджменту. Оцінка особистих якостей і ролей менеджера. Зміст роботи, навички, уміння управлінця-професіонала.

Тема 2. Закони, закономірності та принципи менеджменту

Закони менеджменту. Закономірності менеджменту. Сутність принципів менеджменту. Історія їх формування. Характеристика загальних принципів менеджменту. Сфера застосування принципів менеджменту.

Тема 3. Історія виникнення та розвитку науки управління

Передумови виникнення науки управління. Класичні теорії менеджменту. Характеристика інтегрованих підходів до управління: процесійний підхід, системний підхід, ситуаційний підхід. Розвиток управлінської науки в Україні. Проблеми і вимоги сучасного менеджменту.

Тема 4. Організації як об'єкти управління

Організація як елемент системи. Поняття відкритої та закритої системи. Залежність організації від зовнішнього середовища. Рівні управління в організації. Модель зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств. Вертикальний та горизонтальний поділ праці в організації. Формальні та неформальні організації. Поняття торговельного підприємства як відкритої системи.

Тема 5. Інформація та комунікації в менеджменті

Класифікація інформації. Використання інформації в основних функціях менеджменту. Постановка і реструктуризація управлінського обліку в організації. Раціоналізація, інтегрування й подальша автоматизація інформаційних потоків. Комунікаційний процес, елементи та етапи процесу. Класифікація інформації. Використання інформації в основних функціях менеджменту. Комп'ютерні системи інформаційного менеджменту. Інформаційна безпека об'єкта управління.

Тема 6. Управлінські рішення

Види управлінських рішень та підходи до їх прийняття: програмовані або непрограмовані, інтуїтивні та раціональне управлінське рішення. Процес прийняття рішень. Методи прийняття рішень: матричний, теорії ігор, дерево рішень, аналітично-систематизаційний, ділових ігор, груповий тощо. Фактори впливу на процес прийняття рішень. Організація виконання рішень.

Тема 7. Методи менеджменту

Сутність методів менеджменту як сукупності способів впливу керуючої системи на керовану. Класифікація методів менеджменту. Економічні методи менеджменту. Адміністративні методи менеджменту. Соціально-психологічні методи менеджменту. Особливості застосування методів менеджменту на сучасних підприємствах.

Тема 8. Керівництво та лідерство

Поняття і форми влади. Рівні розумової праці керівника. Поняття «керівник» і «лідер». Класифікація форм влади. Сутність керівництва і лідерства. Влада, її форми та джерела. Основні форми влади: влада примусу, винагороди, законну, експертна, харизматична. Теорії лідерства: підхід з позиції особистих якостей; поведінковий підхід у теорії менеджменту; ситуаційний підхід у теорії менеджменту.

Тема 9. Управління групами

Групи та їх класифікація. Причини виникнення груп. Особливості управління неформальними групами. Фактори, що впливають на ефективність роботи групи. Етапи формування і розвитку групи. Управління конфліктами в групах.

Тема 10. Соціальна відповідальність та етика в бізнесі

Роль бізнесу в суспільстві. Сутність соціальної та юридичної відповідальності. Аналіз соціальної відповідальності. Етика і сучасне управління. Поняття культури управління. Роль культури менеджменту та її основні функції. Складові культури управління. Загальні положення та основні поняття корпоративної культури. Управлінська етика та її складові. Імідж підприємства, імідж менеджера. Основні поняття про етикет у роботі менеджера.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теми дисципліни	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Лк	Сз	Пз	Лз	СРС		Лк	Сз	Пз	Лз	СРС
Тема 1. Сутність, роль та методологічні основи менеджменту	10	2	–	2	–	6	–	–	–	–	–	
Тема 2. Закони, закономірності та принципи менеджменту	11	2	–	2	–	7	–	–	–	–	–	
Тема 3. Історія виникнення та розвитку науки управління	12	2	–	2	–	8	–	–	–	–	–	
Тема 4. Організації як об'єкти управління	18	4	–	4	–	10	–	–	–	–	–	
Тема 5. Інформація та комунікації в менеджменті	12	2	–	2	–	8	–	–	–	–	–	
Тема 6. Управлінські рішення	16	4	–	4	–	8	–	–	–	–	–	
Тема 7. Методи менеджменту	16	4	–	4	–	8	–	–	–	–	–	
Тема 8. Керівництво та лідерство	16	4	–	4	–	8	–	–	–	–	–	
Тема 9. Управління групами	12	2	–	2	–	8	–	–	–	–	–	
Тема 10. Соціальна відповідальність та етика в бізнесі	12	2	–	2	–	8	–	–	–	–	–	
Усього годин / кредитів ECTS	135/4,5	28	–	28	–	79	–	–	–	–	–	

Навчально-методичне забезпечення освітнього компоненту доступне на Порталі навчальних ресурсів Харківського торговельно-економічного фахового коледжу ДТЕУ.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Сутність, роль та методологічні основи менеджменту

1. Оцінка особистих якостей і ролей менеджера.
2. Зміст роботи, навички, уміння управлінця-професіонала.

Тема 2. Закони, закономірності та принципи менеджменту

1. Сфера застосування принципів менеджменту.

Тема 3. Історія виникнення та розвитку науки управління

1. Розвиток управлінської науки в Україні.
2. Проблеми і вимоги сучасного менеджменту.

Тема 4. Організації як об'єкти управління

1. Формальні та неформальні організації.
2. Поняття торговельного підприємства як відкритої системи.

Тема 5. Інформація та комунікації в менеджменті

1. Використання інформації в основних функціях менеджменту.
2. Комп'ютерні системи інформаційного менеджменту.
3. Інформаційна безпека об'єкта управління.

Тема 6. Управлінські рішення

1. Фактори впливу на процес прийняття рішень.
2. Організація виконання рішень.

Тема 7. Методи менеджменту

1. Особливості застосування методів менеджменту на сучасних підприємствах.

Тема 8. Керівництво та лідерство

1. Теорії лідерства: підхід з позиції особистих якостей; поведінковий підхід у теорії менеджменту; ситуаційний підхід у теорії менеджменту.

Тема 9. Управління групами

1. Типи конфліктів.
2. Управління конфліктами в групах.

Тема 10. Соціальна відповідальність та етика в бізнесі

1. Імідж підприємства, імідж менеджера.
2. Основні поняття про етикет у роботі менеджера.

Організація самостійної роботи здобувачів освіти регламентується такими нормативними документами:

– Положенням про самостійну роботу здобувачів освіти ВСП «Харківській торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету»;

– Положенням про організацію освітнього процесу у ВСП «Харківській торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

Не передбачено.

7. ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Для визначення рівня засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу використовуються такі форми оцінювання та схема розподілу балів:

№	Рейтингові оцінки	Макс. бали за формами навчання	
		денна	заочна
1	Поточний контроль	60	–
1.1	<i>Тема 1. Сутність, роль та методологічні основи менеджменту</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.2	<i>Тема 2. Закони, закономірності та принципи менеджменту</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.3	<i>Тема 3. Історія виникнення та розвитку науки управління</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.4	<i>Тема 4. Організації як об'єкти управління</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.5	<i>Тема 5. Інформація та комунікації в менеджменті</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.6	<i>Тема 6. Управлінські рішення</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.7	<i>Тема 7. Методи менеджменту</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.8	<i>Тема 8. Керівництво та лідерство</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.9	<i>Тема 9. Управління групами</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.10	<i>Тема 10. Соціальна відповідальність та етика в бізнесі</i>		
	Опрацювання лекційного матеріалу	2	–
	Виконання практичних завдань	1	–
	Тестування	2	–
1.11.	Здобутки в неформальній освіті	10	–
2	Підсумковий семестровий контроль (екзамен)	40	–
3	Оцінка з дисципліни	100	–

Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за 100-бальною шкалою. Умовою допуску до екзамену є виконання програми навчальної дисципліни і отримання оцінки за виконання завдань поточного контролю не менше ніж 36 балів. Мінімальна загальна кількість балів для отримання позитивної оцінки з дисципліни – 60.

Організація та проведення контрольних заходів регламентується такими нормативними документами:

– Положенням про оцінювання результатів навчання здобувачів освіти у ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету»;

– Положенням про організацію освітнього процесу у ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Тема 1. Сутність, роль та методологічні основи менеджменту

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту: конспект лекцій / укладачі: Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ: КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 7–17.

2. Менеджмент: підручник / укладачі: Бірюченко С. Ю. та ін.; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир: Рута, 2021. С. 7.

3. Страпчук С. І., Миколенко О. П., Попова І. А., Пустова В. В. Менеджмент: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2020. С. 8–22.

Додаткові джерела інформації

4. Краснокутська Н. С., Нащекіна О. М., Замула О. В. Менеджмент: навчальний посібник. Харків: Друкарня Мадрид, 2019. С. 68.

5. Менеджмент: навчально-методичний посібник / укладач: Овсієнко О. В. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2020. С. 7–11.

6. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі: навчальний посібник. Львів: Українська академія друкарства, 2018. С. 6.

7. Основи менеджменту: конспект лекцій / укладачі: Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 3–13.

Тема 2. Закони, закономірності та принципи менеджменту

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту: конспект лекцій / укладачі: Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ: КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 9–20.

2. Менеджмент: підручник / укладачі: Бірюченко С. Ю. та ін.; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир: Рута, 2021. С. 25.

Додаткові джерела інформації

3. Основи менеджменту: конспект лекцій / укладачі: Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 16–20.

Тема 3. Історія виникнення та розвитку науки управління

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 26–32.
2. Менеджмент : підручник / укладачі : Бірюченко С. Ю. та ін. ; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир : Рута, 2021. С. 136–190.
3. Страпчук С. І., Миколенко О. П., Попова І. А., Пустова В. В. Менеджмент : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. С. 33–41.

Додаткові джерела інформації

4. Краснокутська Н. С., Нащекіна О. М., Замула О. В. Менеджмент : навчальний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. С. 71.
5. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі : навчальний посібник. Львів : Українська академія друкарства, 2018. С. 20.
6. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 13–22.

Тема 4. Організації як об'єкти управління

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 33–43.
2. Страпчук С. І., Миколенко О. П., Попова І. А., Пустова В. В. Менеджмент : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. С. 11.

Додаткові джерела інформації

3. Менеджмент : навчально-методичний посібник / укладач : Овсієнко О. В. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2020. С. 17–20.
4. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі : навчальний посібник. Львів : Українська академія друкарства, 2018. С. 37.
5. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 22–27.

Тема 5. Інформація та комунікації в менеджменті

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 128–134.
2. Менеджмент : підручник / укладачі : Бірюченко С. Ю. та ін. ; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир : Рута, 2021. С. 451.
3. Страпчук С. І., Миколенко О. П., Попова І. А., Пустова В. В. Менеджмент : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. С. 243–258.

Додаткові джерела інформації

4. Краснокутська Н. С., Нащекіна О. М., Замула О. В. Менеджмент : навчальний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. С. 119.
5. Менеджмент : навчально-методичний посібник / укладач : Овсієнко О. В. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2020. С. 24–77.
6. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі : навчальний посібник. Львів : Українська академія друкарства, 2018. С. 155.
7. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 28–40.

Тема 6. Управлінські рішення

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 119–123.
2. Менеджмент : підручник / укладачі : Бірюченко С. Ю. та ін.; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир : Рута, 2021. С. 81.
3. Страпчук С. І., Миколенко О. П., Попова І. А., Пустова В. В. Менеджмент : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. С. 48–70.

Додаткові джерела інформації

4. Краснокутська Н. С., Нащекіна О. М., Замула О. В. Менеджмент : навчальний
5. Менеджмент : навчально-методичний посібник / укладач : Овсієнко О. В. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2020. С. 32–34.
5. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі : навчальний посібник. Львів : Українська академія друкарства, 2018. С. 126.
6. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 41–57.

Тема 7. Методи менеджменту

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 112–118.
2. Менеджмент : підручник / укладачі : Бірюченко С. Ю. та ін.; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир : Рута, 2021. С. 45.

Додаткові джерела інформації

3. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі : навчальний посібник. Львів : Українська академія друкарства, 2018. С. 111.
4. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 63–67.

Тема 8. Керівництво та лідерство

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту : конспект лекцій : навчальний посібник / укладачі : Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 136–145.
2. Менеджмент : підручник / укладачі : Бірюченко С. Ю. та ін.; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир : Рута, 2021. С. 398.
3. Страпчук С. І., Миколенко О. П., Попова І. А., Пустова В. В. Менеджмент : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. С. 197–223.

Додаткові джерела інформації

4. Краснокутська Н. С., Нащекіна О. М., Замула О. В. Менеджмент : навчальний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. С. 125.
5. Менеджмент : навчально-методичний посібник / укладач : Овсієнко О. В. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2020. С. 75–77.
6. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі : навчальний посібник. Львів : Українська академія друкарства, 2018. С. 143.
7. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 125–131.

Тема 9. Управління групами

Основні джерела інформації

1. Менеджмент : підручник / укладачі : Бірюченко С. Ю. та ін. ; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир : Рута, 2021. С. 480.
2. Страпчук С. І., Миколенко О. П., Попова І. А., Пустова В. В. Менеджмент : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. С. 118.

Додаткові джерела інформації

3. Краснокутська Н. С., Нащекіна О. М., Замула О. В. Менеджмент : навчальний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. С. 125.
4. Менеджмент : навчально-методичний посібник / укладач : Овсієнко О. В. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2020. С. 83–86.
5. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі : навчальний посібник. Львів : Українська академія друкарства, 2018. С. 165–197.
6. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 119–123.

Тема 10. Соціальна відповідальність та етика в бізнесі

Основні джерела інформації

1. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського. 2021. С. 146–149.
2. Менеджмент : підручник / укладачі : Бірюченко С. Ю. та ін. ; під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир : Рута, 2021. С. 570.
3. Страпчук С. І., Миколенко О. П., Попова І. А., Пустова В. В. Менеджмент : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. С. 318–337.

Додаткові джерела інформації

4. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Менеджмент у лекційному викладі : навчальний посібник. Львів : Українська академія друкарства, 2018. С. 135–197.
5. Основи менеджменту : конспект лекцій / укладачі : Стамат В. М., Полторак А. С. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 132–151.